

Araştırma Makalesi / Research Article

OSMANLI DÖNEMİNDE UŞAK KAZASI MUHARREMŞAH KARYESİ (15. - 19. YÜZYILLAR)*

Leyla AKSU KILIÇ¹

Öz

Osmanlı döneminde Uşak kazasına bağlı Muharremşah karyesinin sosyo-ekonomik durumu ve nüfus yapısının ortaya konulduğu bu çalışmada, Muharremşah karyesinin 15. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadarki süreci dikey boyutta ele alınarak karye sakinlerinin Osmanlı dönemindeki hane yapısı, kayıtlı nüfusun meslekleri, fizikî durumları, yaşları, gelir kaynakları, gelir düzeyleri ve vergi durumlarına dair panoramik bir görüntü yaratılmaya çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada Osmanlı dönemi arşiv kaynaklarından 45 (1481-1512) ve 49 (1512) numaralı tahrir defterleri ve 438 numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (1530) ile karyenin klasik dönemini, 2498 numaralı avarız defteri (1676) ile Muharremşah'ın zaman içindeki sosyo-ekonomik ve nüfus yapısındaki dönüşümünü görmek mümkündür. 19. yüzyıldaki 1645 numaralı nüfus defteri (1835-38) ve 9465 numaralı temettuat defteri (1844-45) temel alınarak karye sakinlerinin aile ve şahıs isimleri ve lakaplar, üretilen ürünler, kayıtlı erkek nüfus ve nüfusun fiziksel özellikleri, tarlaları, hayvanları (küçükbaş, büyükbaş, binek hayvanı) ve vergiler gibi birçok husus detaylandırılmıştır. Son olarak ise H.1316/M.1898-1899 ve H.1325/M.1907-1908 tarihli Hüdavendigar Vilayeti Salnameleri ile 1928 Tarihli Köylerimiz eserleri kullanılarak karyenin 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarındaki değişimine tanık olmak mümkün olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Uşak Kazası, Muharremşah Karyesi, sosyo-ekonomik yapı, nüfus yapısı

MUHARREMSHAH VILLAGE OF UŞAK DISTRICT DURING THE OTTOMAN ERA (15th-19th Centuries)

Abstract

In this study, in which the socio-economic and population structure of Muharremşah village of Uşak district in the Ottoman period is presented, the process of Muharremşah village from the 15th century to the end of the 19th century is examined panoramically and many issues such as the household structure of the inhabitants of the village, the occupations, physical conditions, ages, income sources, income levels and tax status of the registered population are tried to be detailed.

In line with this purpose, this study witnesses the classical period of the village through Ottoman archival sources such as the Tahrir Registers numbered 45 (1481-1512) and 49 (1512) and the Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Register numbered 438 (1530), as well as its transformation through the Avarız Register numbered 2498 (1676). Based on the 19th-century Population Register numbered 1645 (1835-38) and the Temettuat Register numbered 9465 (1844-45), the family names and nicknames of the inhabitants of the village, the products produced, the names of individuals, the registered male population, the physical characteristics of the population, the fields, taxes, and so on are detailed. Finally, the yearbooks of Hüdavendigar Province dated AH.1316/AD.1898-1899 and AH.1325/AD.1907-1908 and the work titled Our Villages dated 1928 were used to witness the changes in the village at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century.

Keywords: Ottoman Empire, Uşak District, Muharremshah Village, socio-economic structure, population structure

* Bu çalışma, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığının desteğiyle Uşak Valiliği, Uşak Belediyesi ve Uşak Üniversitesi iş birliği ile 30 Mayıs- 1 Haziran tarihleri arasında düzenlenen "Uşak'ın İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılı Uluslararası Sempozyumu"nda Osmanlı Döneminde Uşak Kazası Muharremşah Karyesi (15.- 19. Yüzyıllar) başlığı ile sunulmuş sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, leyla.aksu@usak.edu.tr, ORCID:0000-0003-0653-2027.

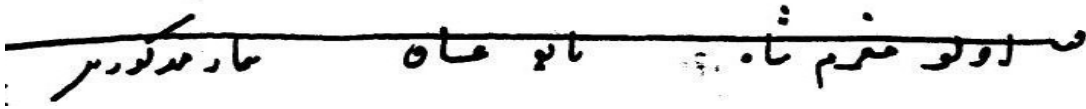
Başvuru Tarihi (Received): 23.05.2023 **Kabul Tarihi** (Accepted): 26.07.2023

Giriş

Osmanlı döneminde, Uşak kazasına bağlı Muharremşah karyesinin sosyo-ekonomik durumu ve nüfus yapısı ile birlikte köy sakinlerinin zaman içinde değişen profillerinin ele alındığı bu çalışmada karyenin 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadarki dönüşüm süreci dikey boyutta ele alınmıştır. Bu zaman dilimi içinde karyenin Osmanlı dönemindeki hane yapısı, kayıtlı nüfusun meslekleri, fiziki özellikleri, yaşları, gelir kaynakları ve düzeyleri ile vergi durumları ile Muharremşah isminin değişimi hususu detaylandırılmaya çalışacaktır.

Osmanlı dönemi arşiv belgelerindeki izler takip edildiğinde Uşak kazasına bağlı Muharremşah'ın isminin² “Ulumağremşah”tan “Muharremşah”a doğru evrilişi ile birlikte sosyo-ekonomik durumu ve nüfus yapısındaki değişime tanık olunabilmektedir. Öncelikle klasik dönem olarak adlandırılan 1300-1600 yılları arasındaki tahrirler dönemi, sonrasında değişim/dönüşüm yüzyılı (İnalçık, 2000) olan 17. yüzyıldan başlamak üzere 19. yüzyılı içine alan ve Cumhuriyet'e kadar uzanan uzun bir süreçte karye ve sakinlerinin panoramik görüntüsünü ortaya çıkarmak mümkündür.

Resim 1: 45 Numaralı Tahrir Defteri

“Karye-i Ulumağremşah tabi-i Uşak tımar-ı mezkûrin”

Osmanlı döneminde karye ilk olarak 1481-1512 tarihli Kütahya tahrir defterinde tespit edilmiştir. Karye, mezkûr defterde Uşak kazasına bağlı “Ulumağremşah” ismi ile kayıtlıdır. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu vergi durumu ve vergi mükelleflerinin sayısını belirlemek amacıyla yapılan tahrirler ve bu tahrirlerin sonuçlarını gösteren tahrir defterleri (Öz, 2010: 426-427), bölgelerin idarî ve iktisadî yapısı ile ilgili veriler sunmaktadır. Karyeyi takip ettiğimiz bu defterlerden ikincisi 49 numaralı tahrir defteridir.

Resim 2: 49 Numaralı Tapu Tahrir Defteri

“Karye-i Ulumağremşah tabi-i Uşak tımar-ı m.”

Buna göre 1512 tarihli Kütahya tahrir defterinde Uşak kazasına bağlı “Ulumağremşah” isminin sonundaki “h” harfinin kalkarak “Ulumağremşah” şeklinde kayıtlıdır.

² Osmanlı döneminde Uşak kazasına bağlı Muharremşah karyesi dışında aynı ismi taşıyan başka yerleşim birimleri de tespit edilmiştir. İlk 18. yüzyılın başlarında Konya merkez kazasına bağlı Sille'de bulunan Muharremşah mezrası ve köyüdür. 1702-1703'te Muharremşah mezraası dokuz bin akçe kılıç tımarı olarak Mehmet b. İbrahim'in tasarrufundadır. 23 Haziran-02 Temmuz 1726 tarihinde Konya kadısı ve Karaman valisine yazılan bir ferman suretinde ise Muharremşah Köyü'nün tamamı Sinan Paşa hayratının vakfidir (Sarıköse, 2008:133-593). Bir diğeri ise Osmanlı arşivinde Temettuat defterleri kataloğunda “Divan-ı Muharremşah kaza-yı Pencşenbe” adıyla tespit ettiğimiz Müslüman ahalinin 1844/45 tarihli temettuat kaydına göre “Bolu Eyaleti dâhilinde kâin Viranşehir sancağı kazalarından Pencşenbe kazasının Muharremşah divanında mukim ahali-i İslam'ın emlak ve arazi ve temettuatlarının miktarını mübeyyin defteridir.” şeklindeki kayıta geçmektedir. (ML.VRD.TMT.d. 4487). Bu yerleşim biriminin izi bugün Zonguldak ilinin Çaycuma ilçesine bağlı Muharremşah köyünde ortaya çıkmaktadır. Günümüzde küçük bir nüfusu barındıran ve bir orman köyü olan Muharremşah ile ilgili sosyal medyada yapılan paylaşımlar dikkat çekmektedir. bkz. https://www.facebook.com/groups/turankuyumcu?locale=tr_TR (Erişim tarihi: 12.04.2023)

Resim 3: 438 Numaralı Muhâsebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri

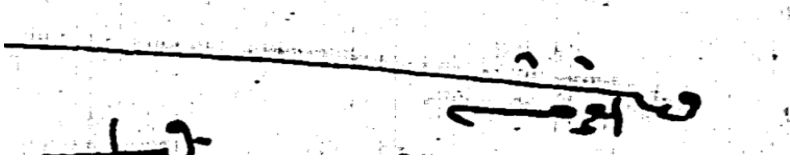

“Karye-i Ulumağremşah tabi-i m.”

“Çiftlik-i Mescid der-karye-i Ulumağremşah tabi-i m.”

Klasik tahrirleri müteakip gerçekleşen ve Kanuni döneminde yapılmış olan Muhâsebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (H.937/M.1530) I’de biri “Karye-i Ulumağremşah tabi-i m.” diğeri Ulumağremşah karyesine bağlı “çiftlik-i Mescid” olmak üzere iki kayıt tespit edilmiştir. Son yapılan tahrirlerin sonuçlarını içeren bu defter Kütahya, Karahisâr-ı Sâhib, Sultan-önü, Hamîd ve Ankara livalarını kapsamaktadır.³

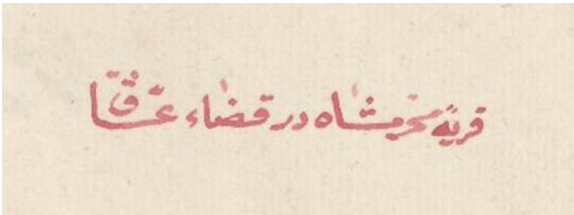
Resim 4: 2468 Numaralı Avarızhane Defteri

“Karye-i Mağremşe”

Klasik dönemdeki tahrir uygulamaları ve tımar sisteminin fonksiyonunu kaybetmesinin ardından yerini “avarız” ve “cizye” tahrirlerine bırakmış ve 17. yüzyılda başlayan avarız sayımları 18. yüzyıl boyunca devam etmiştir (İnalçık, 1985: 320-334; Barkan, 1979: 13-19; Sahillioğlu, 1991: 108-109; McGowan, 1981: 1327-1331; Özel, 1999; Özel, 2000; Darling, 1996). Temel vergi biriminin “avârız hanesi” olduğu Avarız defterleri sosyo-ekonomik ve nüfus yapısındaki değişimi ortaya koymaktadır. Bir yüzyıl sonrasına denk gelen 1676 tarihli Avarızhane defterinde karyenin isminden “ulu” ifadesi kalkmış ve yerleşim yeri “Mağremşe” adı ile varlığını devam ettirmiştir.

Resim 5: 1645 Numaralı Nüfus Defteri

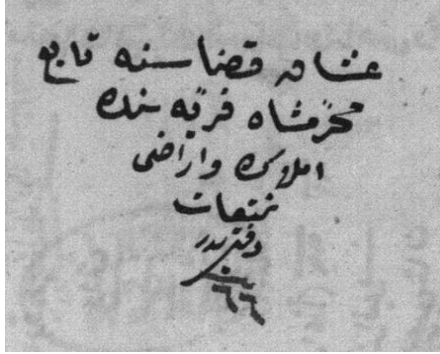
“Karye-i Muharremşah der kaza-i Uşak”

Avarız defterinden iki yüzyıl sonrasında varlığını 1835-1838 tarihli nüfus defterinde “karye-i Muharremşah der kaza-i Uşak” olarak devam ettiren karyenin adı bugünkü şeklini almıştır. Klasik tahrir uygulamaları ve avarız sayımlarından sonra Osmanlı’da modern anlamdaki ilk nüfus sayımı 19. yüzyılın başlarında yapılmıştır. Bütün yaş gruplarındaki Müslüman ve gayrimüslim erkek nüfusun sayımı ile ülkedeki asker ve vergi mükellefi potansiyelinin tespiti amaçlanmıştır. Bu

³ Bu defter için bkz. 438 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530) I, (1993): Kütahya, Kara-Hisâr-ı Sâhib, Sultan-önü, Hamîd ve Ankara Livaları, (Haz. Özkılınç A., Coşkun A., Çalık S., Karazeybek M., Sivridağ A., Yüzbaşıoğlu M.), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

sayımlarda kayıtlı kişilerin isim ve lakapları yazılırken “on dört yaşından kırk yaşına kadar olup askerliğe elverişli bulunan kişiler” için “mim” işareti konulmuştur (Karpat, 2010; Aydın, 1990: 81-106; Karal, 1843: 18-19; Güneş, 2014: 221-240).

Resim 6: 9465 Numaralı Temettuat Defteri

“Uşak kazasına tabi Muharremşah karyesinin emlak ve arazi temettuat defteridir”

19. yüzyılda nüfusları takip eden süreçte yapılan temettü sayımlarında Muharremşah adını muhafaza eden karye 1844-45 tarihli Temettuat Defterinde “Uşak kazasına tabi Muharremşah karyesinin emlak ve arazi temettuat defteridir” başlığı altında kaydedilmiştir. Arapçada “kâr elde etmek” anlamına gelen temettü- “kârlar, kazançlar” anlamına gelen temettuat, “tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergi” için de kullanılan bir tabirdir. Büyük bir kısmı 1261/1845 daha az bir kısmı ise 1256/1840 tarihli sayımlara ait olan Temettuat defterleri, “Tanzimat devrinde, önceleri değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir verginin ikamesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti amacıyla” yapılmış olup döneminin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koyması bakımından önemlidir (Kütükoğlu, 1995: 395-406; Adıyeke, 2000: 772-784; Demir, 1999: 316; Çadircı, 1997: 208-218; Becerikli, 2012: 8; Güran, 2000: 77). Temettuat defterlerinden hareketle Muharremşah karyesinin nüfus yapısı (isim ve lakaplar) ve ekonomik durumunu (gelir ve refah seviyesi, meslekler, arazi yapısı, yetiştirilen ürünler ile hayvanlar ve ödenen vergileri) detaylandırmak mümkündür.

Resim 7: 1316 Tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi - 1325 Tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi

[۲]		خداوندگار ولایتی سالنامه سی				۲۳۴
ملاحظات	ملاکات	مربوط اولدقلری	مربوط اولدقلری	نوعی	نوعی	اسامیسی
۳۳۳	۶۲	محر شاه	۶۲	عشاق	۰	محر شاه

“Muharremşah, Hane 62-Nüfus 333”

“Muharremşah, Kaza Uşak-Hane 62”

Osmanlı döneminde karyenin varlığının takip edildiği son kaynak, salnamelerdir. H.1316/M.1898-1899 ve H.1325/M.1907-1908 tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamelerinde de karyenin adı yüzyılın ortasında olduğu gibi yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında da “Muharremşah” şeklinde geçmektedir. Osmanlı tarihinde tam karşılığı “yıllık” olan salnameler, ilk olarak H.1283/M. 1866-67 yılında çıkarılmış olup 19. yüzyıl sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar bir yerin idarî, iktisadî, sosyo-ekonomik ve demografik yapılanmasını göstermesi açısından önemlidir (Pakalın, 2004: 105). Buna göre H.1316/M.1898-99 ve H.1325/M.1907-1908 tarihli salnamede Muharremşah adı ile yer alan karyede 62 hane ve 333 nüfus kayıtlı bulunmaktadır.

Resim 8: 1928 Tarihli Köylerimiz

Cumhuriyet döneminde gelindiğinde Kütahya Vilayeti, Uşak kazasına bağlı köylerden biri olan “Muharremşah” adını ve yerini korumuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekaleti, 1928: 901).

Osmanlı arşiv belgelerinde “Ulumağremşa, Mağremşe, Mağremşah ve Muharremşah” ifadeleri ile takip ettiğimiz köyün sakinlerinden bugün, karyenin isminin telaffuzu ve nereden geldiği üzerinde çeşitli anlatılara rastlamaktayız. Bu anlatılardan birine göre, karyenin isminin telaffuzu Muğarremşa şeklindedir ve Germiyan beyinin yeğenine ait olan köyün adını da ondan almış olduğu anlatı

“Şimdi şöle burası Alevi kültüründen gelme. Yâni şıhlâ, padişah... Gabaklâ; Dedesi, **Muğarremşa Dedesi**, şurda Kalfa’da Sarıkız, Hacım Sultan. Bu bölge Alevi kültüründen gelme, yâni dede. Burası Uşak Kütâya’nın kazâsiydi. Orda Germiyanogulları vâ, yâni Kütâya’nın önde gelen eşrafları. O Germiyan beyinin yeğeni varımış, kız gardaşının oğlu. Bu köy de onnara âyit. Oğlanın ismi de Muharrem. Bu köy ona sünetlik hediye yapıyo. Evet. O zaman da şahlıg, padişahlıg vâ ya oooğ Muharremşah deye burda isim burda galıyo.”(Çelik, 2020: 269) şeklindedir.

Bir diğer anlatıya göre ise Muğarrem olarak telaffuz edilen köyün adı, Kütahya’dan gelen Muğarrem ile daha sonra gelen Şah’ın isimlerinin birleşmesinden mürekkeptir.

Anlatı “Şimdi aha onu biliyoz, şindi bak Kötâya’dan Muğarrem isminde biri gelmiş, buraya inmiş. Sazlıgımış bura. Altı ay sonra biri dâ gelmiş, şurda Balamıtlık vâ, yüksek bi tepe, oraya inmiş. Onuñ adı da Şah’ımış. Burdakı oraya vâmiş, sen demiş şahsın. Niden? Şahlâ demiş tepelere inē. Ge, demiş suyuñ başına gidem, benim çadıra gidem. Buraya çadıra gelmişlē, ikisi çadırda oturukan yaaav buraya bi isim goyam. Goyam. Seniñ adın ne Şah, benimki ne? Muğarrem. **Muğarremşah** ordan galmış.” (Çelik, 2020: 269) şeklinde iken, son anlatıda köyün adı bugünkü Muharremşah halini almıştır.

Buna göre buraya konan Muharrem isimli bir yörük ile onun yanına gelen Şah’ın adının birleşmesiyle Muharremşah halini almış ve

“Ona esgilē bi şey yakışdırmışlâ. Neyise bi şah gelmiş, yörük varımış. Yörük oraya gelmiş, gonmuş. Yörügün adı da Muharrem’miş. Şah da onuñ yanına gelmiş, oturmuş. İşde seniñ adın ne Muharrem, benim adım ne? Şah. Ah, o zaman bu köyün adı **Muharremşah** galsın, demişlē.” (Çelik, 2020: 269) şeklinde anlatılmıştır.

Üç farklı anlatıda köyün adı sırasıyla Muğarremşa, Muğarremşah ve Muharremşah olarak geçmiştir. Bu anlatı dizisindeki sıralama köyün arşiv vesikalarındaki Mağremşa, Mağremşah ve Muharremşah’a doğru evrilişi ile benzer bir dizilime sahiptir.

Yukarıda ortaya çıkan tabloya göre çalışmada Osmanlı dönemi arşiv kaynaklarından 45 (1481-1512) ve 49 (1512) numaralı tahrir defterleri ve 438 numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (1530) ile karyenin klasik dönemine, 2498 numaralı avarız defteri (1676) ile dönüşüm dönemine tanık olunmaktadır. Son olarak ise 1645 (1835-38) nüfus defteri ve 9465 numaralı temettuat defteri (1844-45) temel alınarak karye sakinlerinin aile isimleri ve lakaplar, üretilen ürünler, şahıs isimleri, kayıtlı erkek nüfus ve nüfusun fiziksel özellikleri, tarlalar ve vergiler vd. birçok husus detaylandırılmaya çalışılacaktır.

1. 15. ve 16. Yüzyıllarda Muharremşah Karyesi Sâkinleri

Osmanlı döneminde Muharremşah'ın ilk tespit edildiği II. Bayezid dönemi tahrir defterine göre karye Uşak'a tabi olup "Menteşe veled-i Minnet ve İlyas birader-i o ve Emirşah veled-i Mustafa ve Yunus azad-ı o ve Seydi veled-i Hamza ve Sultanşah veled-i Mustafa" müşterek olarak "benevbet" tımar eşmektedirler. Bu halde karye Minnet oğlu Mentese ve İlyas ile Mustafa oğlu Emirşah ve azadlısı Yunus, Hamza oğlu Seydi ile Mustafa oğlu Sultanşah'ın müşterek tımarıdır ve bu durumda adı geçen sipahiler birlikte veya sırasıyla sefere çıkmaktadır (İnalçık, 2012: 170). Buna karşılık Muharremşah, 1520 tarihli ikinci tahririnde "Ahmed" isimli tek bir sipahinin tımarıdır.

Tablo 1: *Tahrir Defterlerine Göre Uşak Kazasına Bağlı Muharremşah Karyesi Sâkinleri*

45 Numaralı Defter (II. Bayezid devri)	49 Numaralı (1520 Tarihli Defter)
Ebniya veled-i Evliya-Çift	Kemal veled-i Bali-Çift-becay-i pedereş
Lütfü veled-i Evliya-Çift	Ali birader-i o-Mücerred
Ali veled-i Mentese-ortak	Evliya veled-i Hamza-Çift
Veli birader-i o-Çift	İskender mu'tak-ı Hüseyin Fakih-Çift
Balı azad-ı diğer-Çift	Seferşah veled-i Hüseyin Fakih-Çift (imam)
Hamza birader-i Sinan?-Çift	Hamza mu'tak-ı Hasan-Çift
Mehmed veled-i Mustafa-Çift	Abdullah mu'tak-ı Hacı Ali-Bennak
Sultanşah veled-i o-Bennak	Yakub mu'tak-ı Kemal-Bennak
Güvendik birader-i o-Mücerred	İsmail mu'tak-ı Hacı İsa-Bennak
Hüseyin veled-i Ahmed Fakih-Çift	Seydi mu'tak-ı Hacı-Bennak
Balı veled-i Ahmed Fakih-Çift	Mehmed veled-i Mustafa-Bennak
Hasan Fakih veled-i Ahmed (İmam)-Kara	İbrahim veled-i Monla/Yayla-Bennak
Ahmed veled-i Musa-Bennak	Halil birader-i o-Kara
Balaban mu'tak-ı Hamza-Çift	Bayezid birader-i o-Mücerred
İlyas veled-i Urur/Oruz-Bennak	
Pir Murad mu'tak-ı Mentese-Bennak	
Pir Murad diğer mu'tak-ı Yunus-Bennak	

II. Bayezid dönemi defterine göre karyede vergiye tabi 15 hane kayıtlıdır. Bunlardan 9'ı çift⁴, 5'i bennak⁵, 1'i ortak'dır. Bunların dışında Mustafa oğlu Güvendik mücerred/bekâr ve Ahmed oğlu Hasan Fakih karyenin imamıdır ve vergi birimi "kara"⁶ statüsündedir. Karyede Mustafa birader-i İlyas isimli bir sipahizade kayıtlı iken bennak statüsündeki kişilerden üçü Mentese'nin mu'tak-

⁴ Çift veya çiftli, bir çiftlik genişlikte, nim-çift ise onun yarısı kadar bir arazi parçasına tapu ile tasarruf eden köylü olarak tanımlanmaktadır (İnalçık, 1959: 581).

⁵ Bennak (Benlak) -resmi. Osmanlı vergi sisteminde bennak veya bazı bölgelerde eski devirlerde rastlanan diğer şekil ile benlak, evli raiyyet demektir (İnalçık, 1959: 589).

⁶ Süleyman kanunnâmesindeki tarife göre "ez'af-i reâyâ ki, bazı nevâhide kara tesmiye olunur, resim altı akçadır, amma himâyet olunmak emr-i müstahsendir". 1528 t. Kütahya kanununda da "Ez'af-i reâyâyâ kara tesmiye olunur, resmi altı akçadır." Yürüklerde de koyunu kırılan ve koyun adedi 26'dan aşağı olanlar "kara tesmiye olunur, on üçer akça resm-i kara" alınır (İnalçık, 1959: 586-587).

1/serbest bırakılmış-azat edilmiş Pir Murad, bir diğeri ise Yunus'un mu'tak-ı diğeri Pir Murad ve Hamza'nın mutak-ı Balaban'dır. 45 numaralı bu defterde “*mezkurûn Enbiya ve Lütfü ve Ali ve Veli ve Balı ve Hamza ba'dehû müselleme kayd olunub müselleme defterinde tafsili beyan olunmuşdur. Hurrîre fî evâsıt-ı Şevval sene ihdâ ve tis'in ve semâne mi'e*”(1486) şeklindeki kayda göre karye ahâlisinden Enbiya, Lütfü, Ali, Veli, Balı ve Hamza 1486 tarihinde müselleme defterinde kayd olunmuşlardır. Ancak “*mezkurûn Enbiya ve Lütfü ve Ali ve Veli ve Balı ve Hamza iş bu raiyyet ve mîrîden yazıldıkları üzere mukarrer kılındılar bu kazıyye ba'de'l-münâza'a hazret-i Hüdevendigar'a arz ile köhne defterde raiyyet yazıldıkları gibi girü raiyyet yazılalar deyu emir olunduğu sebepten tahrîren fî evâhir Şaban sene isnâ ve tis'in ve semâne-mie*” yeni bilgiye göre 1487'de Enbiya, Lütfü, Ali, Veli, Balı ve Hamza'nın, köhne defterde yazıldığı üzere raiyyet olarak yazılmaları emredilmiştir. Ayrıca bu defterde “Karye-i Kiçi Mağremşah tabi-i m.” kaydına göre Ulumağremşah'a tabi küçük anlamında kullanılan Kiçi Mağremşah'ı “hâlî” yani boş/tenha olarak görmekteyiz. Son olarak “Mezraa-yı Göçer tabi-i m.” ve “Karye-i Kabak Musa tabi-i m.” da Ulumağremşah'a kayıtlı ve hâlî'dir.

45 numaralı tahrirde karyede vergiye tabi ürünler olarak hinta/buğday, şair/arpa (5 müd-15 kile), alef (1 müd-10 kile), burçak (5 kile), mercimek (3 kile), nohud (3 kile), bostan, bağ ve kovan varlığı mevcuttur.

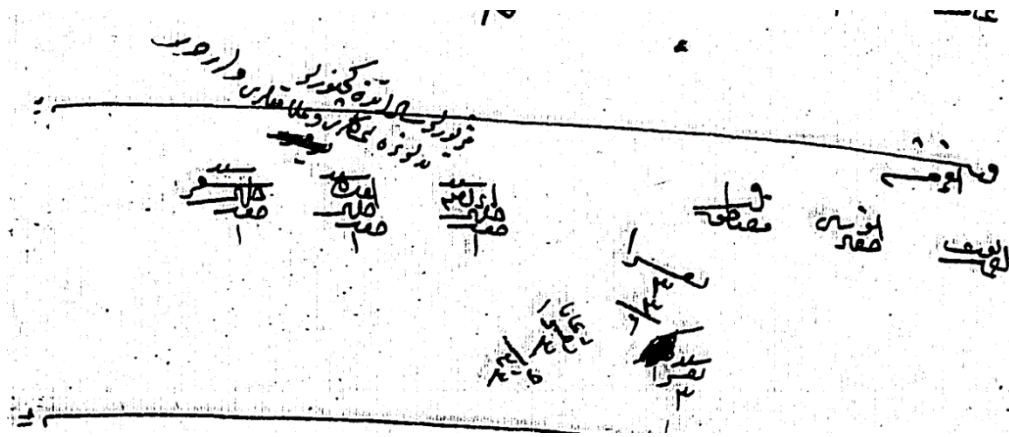
16. yüzyılın başlarına denk gelen 49 numaralı tahrir defterine göre Uşak'a bağlı “Ulu Mağremşa”nın vergiye tabi hane sayısı 10 olup 4'ü çift, 6'sı bennaktır. Ayrıca Monla/Yayla'nın biraderi Halil kara statüsünde iken diğeri biraderi Bayezid ve Kemal'in biraderi Ali mücerreddir. Bu tahrirde göre karye imamı Seferşah veled-i Hüseyin Fakih'dir. Bir önceki tahrirde “Mezraa-yı Göçer”i bu tahrirde görmemekteyiz. Ancak bu tahrirde “Mezraa-yı Akarca tabi-i uşak tımar-ı m. hâlî ve hariçten ekerler” kaydı mevcuttur. Ayrıca bir önceki tahrirde olduğu gibi karyede hinta/buğday, şair/arpa, alef, burçak, bağ, bostan, kovan'ın yanısıra asiyab yani değirmenin varlığını tespit edebilmekteyiz. 1570 tarihli üçüncü bir tahrirde Karye-i Kiçi Mağremşah'da “neferâ: 33, hâne: 24 [çift: 1, nîm: 15, bennâk: 6, resm: 16; ...?: 1, resm: 10; 1], kara: 1, imam: 1, seyyid: 2, sipâhizâde: 2, sipâhi berâtlı: 2, merd-i timar: 1. Zemîn: 11” olduğu bilgisine ulaşmaktayız (Özdeğer, 2001: 157-158).

16. yüzyılda karyenin varlığını tespit ettiğimiz üçüncü kaynak 1530 tarihli Muhâsebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri'dir. Mezkûr deftere göre Ulumağremşah karyesindeki hane sayısı 11'dir. Ayrıca 6 mücerred ve 8 sipahizadegân mevcut olduğu kayıta, hâsıl 2600 akçedir. Bir önceki tahrirlerdeki karyeye bağlı Göçer ve Akarca mezraları ile Kiçi Muğarremşah karyesinin varlığını göremediğimiz bu tahrirde “Çiftlik-i Mescid der karye-i Ulumuğarremşah” kaydı ile Mescid isimli bir çiftlik mevcuttur.

2. 17. Yüzyılda Muharremşah Karyesi Sakinleri

Klasik tahrirler dönemi sonrasında 17. yüzyılda Muharremşah'ı takip edebildiğimiz kaynak, Avarizhane defteridir. 1676 tarihli bu defterde Mağremşe adı ile geçen karyede 6 nefer kayıtlıdır.

Resim 9: 2468 Numaralı Avarızhane defterinde Muharremşah Karyesi

Avarız defterine göre karyedekilerden Seyyid İbrahim, Seyyid Musa ve Seyyid Sefer'in sadattan geçindikleri, ellerinde temessükleri ve alametleri olduğu “mezbûrlar sâdâtdan geçinirler, yedlerinde temessükleri ve alâmetleri vardır” bilgisi mevcuttur. Vergiye tabi olarak ise 3 hane (Yusuf bin Ahmed, Musa bin Hızır, Mehmed bin Mustafa) kayıtlıdır. Avarız defterindeki hesaba göre “neferan 3+3=6”, bunlardan ilk 3'ü seyyid (avarızdan muaf), ikinci 3'ü reaya oluşturmakta olup bu 3 reyanın avarız hanesi karşılığı 3 rub'/3 çeyrek yani 0,75 haneye tekabül etmektedir.

3. 19. Yüzyılda Muharremşah Karyesi Sakinleri

3.1. Muharremşah Karyeli Aileler

Osmanlı'da klasik tahrirler ve 17. yüzyıldaki değişim döneminde karyenin sosyo-ekonomik ve nüfus yapısı yukarıda ortaya konulduğu biçimde şekillenirken, 19. yüzyılda Muharremşah karyesinin sosyo-ekonomik ve nüfus yapısı ile ilgili daha ayrıntılı bir tablo ortaya koyabilmemizi sağlayan verilere ulaşmak mümkündür. 19. yüzyıla ait ilk arşiv kaynağı 1645 numaralı nüfus defteridir. Defter üzerinde tarih kaydı bulunmadığı için defterdeki tevellüd-doğum ve fevt-ölüm tarihleri dikkate alınmıştır. Defterdeki tevellüd ve fevt tarihleri H.1249 ile 1256 yılları arasında değişmektedir. Bu durumda defterin, miladi olarak 1833-1856 tarihleri arasında kaydedildiği düşünülmektedir. 19. Yüzyıldaki bu nüfus defterine göre Muharremşah karyesinin haneleri, erkek nüfusu, aile adı ve unvanları, erkek nüfusun boy, sakal ve bıyık durumu, yaş ortalaması ve dağılımı ortaya çıkarılmıştır.

19. yüzyıldaki ikinci kaynak, yüzyıl ortalarına denk gelen 1844-45 tarihli temettuat defteridir. Nüfus defterlerindeki verilere temettuat defterlerindeki hane, erkek nüfus, aile adı ve unvanları ile toprak ve hayvan varlığına dair ekonomik veriler dâhil edilerek karşılaştırılmalı bir değerlendirme yapabilmek mümkün olmuştur.

Tablo 2: *Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Muharremşah Karyesindeki Aileler*

Nüfus Defterine Göre Aile Adları	Temettuat Defterine Göre Aile Adları
Abdülkadiroğlu	Abbasoğlu
Ahmedbeşeoğlu	Ahmedkethüdaoğlu
Ahmedkethüdaoğlu	Ahmedoğlu
Bahadiroğlu	Arabhasanoğlu
Berberşaban	Arnabudoğlu/Arnavudoğlu
Cinoğlu	Boduroğlu
Gökçeoğlu	Göçoğlu
Gökömeroğlu	Gökömeroğlu
Hacıoğlu	Haliloğlu
Haliloğlu	Hazinedaroğlu
Hasanoğlu	Karaalioğlu
Hazinedaroğlu	Kerimoğlu
Karaalioğlu	Kocaibrahimoğlu
Kelahmedoğlu	Kuzuoğlu
Kilesizoğlu	Mıcıkıoğlu
Merdanoğlu	Merdanoğlu
Muradoğlu	Molla Hasanoğlu
Parmaksızoğlu	Muradoğlu
Sakaroğlu	Ramazanoğlu
Sakioğlu	Sakioğlu
Soğancıoğlu	Sinanoğlu
Süleymanoğlu	Şabanoğlu
Şabanoğlu	Yeğenoğlu
Şaraboğlu	Yörükoğlu

Abdülkadiroğlu Seyyid Osman bin Abdülkadir'in sadece 1645 numaralı nüfus defterinde kaydı bulunmaktadır. 60 yaşındaki Seyyid Osman, kara sakallı ve orta boyludur.

Ahmedbeşeoğlu/Ahmedoğlu/Kelahmedoğlu: 1645 numaralı nüfus defterinde geçen Ahmedbeşeoğlu lakabını taşıyan aile ile temettuat defterindeki Ahmedoğlu'nun aynı aile olduğu düşünülmektedir. Nüfus defterindeki Ahmedbeşeoğlu **Mehmed bin Ahmed** 40 yaşında, orta boylu ve sarı sakallı olup defterde Mustafa (10 yaşında), Ali (6 yaşında) ve Ahmed (2 yaşında) adında üç oğlu kayıtlıdır. Aynı kişi olduğu düşünülen Ahmedoğlu **Mehmed bin Ahmed** temettuat defterinde 36 numaralı hanede kayıtlıdır. "Erbab-ı ziraatten" olan Mehmed, 12 kile hinta, 2'şer kile şair ve nohud, 3 kile alef/yulaf ile adet-i ağnam (re's/adet 12) ve bostandan 119 kuruş vergi ödemektedir. Mehmed'in 38 dönüm mezru/ekili tarlası, 1 dönüm bostanı ile sağman ve yoz koyun ile kuzusu (6'şer adet), dişi merkeb ve yanında sıpası (1 adet) ve kara sığır öküzü (2 adet) bulunmaktadır.

Ayrıca nüfus defterindeki Kelahmedoğlu ailesinden Seyyid Ahmed bin Ahmed ile temettuat defterindeki Ahmedoğlu lakaplı 7 numaralı hanede kayıtlı **Ahmed bin Ahmed**'in aynı kişi olduğu

düşünülmektedir. Nüfusa göre orta boylu ve kır sakallı olan Kelahmedoğlu Seyyid Ahmed bin Ahmed'in (50 yaşında), orta boylu ve kara bıyıklı Seyyid Mehmed (22 yaşında), Seyyid İsmail (12 yaşında), Seyyid Mustafa (3 yaşında ve yekçeşm) ve Seyyid İbrahim (6 aylık) adında dört oğlu vardır. Temettuat defterine göre ise Ahmedoğlu Ahmed, "erbab-ı ziraat" tendir ve aşar/rüsumu olarak 24 kile hinta, 7 kile şair, 3'er kile alef ve nohud, ile 2 kile burçak ve adet-i ağnam (45 adet), afyon, bostan ve kovandan toplam 264 kuruş vergi vermektedir. Ahmedoğlu Ahmed'in arazi ve hayvan varlığı ise mezru tarla, bostan ve afyon tarlası ile yoz koyun (26 adet), kuzu (19 adet), sağman inek, camus öküzü ve kara sığır öküzü (2'er adet), manda inek, düve, erkek dana (1'er adet) ve dölsüz merkeb (3 adet) şeklindedir.

Ahmedkethüdaoğlu, Muharremşah karyesindeki hem nüfus hem de temettuat defterinde varlığı tespit edilen bir diğer aile Ahmedkethüdaoğlu'dur. Nüfus defterinde bu isimde iki aileden biri olan Ahmedkethüdaoğlu Seyyid **İsmail bin Ömer** 50 yaşında orta boylu, ak sakallı ve topaldır. Diğeri ise Ahmedkethüdaoğlu Seyyid **İbrahim bin Mehmed**'dir. 28 yaşında ve orta boylu olan İbrahim'in Mehmed (7 yaşında) Ahmed (tevellüdü 1251) ve Osman (tevellüdü 1254) adında üç oğlu vardır. Temettuat defterinde de tespit edilen Ahmedkethüdaoğlu İbrahim "erbab-ı ziraat" tendir ve 20 kile hinta, 3'er kile şair, nohud ve alef ile 2 kile mısır ve adet-i ağnam (8 adet), bostan 10 ve kovandan toplamda 295 kuruş vergi vermektedir. Ayrıca İbrahim'in mezru tarla, bostan tarlası ve arı kovanı (10 adet) ile sağman koyun, yoz koyun ve kuzu (4'er adet), sağman inek (1 adet), dişi merkeb yanında sığa (2 adet), kısır inek ve manda öküzü (3'er adet), bargir ve kara sığır öküzü (1'er adet) bulunmaktadır.

Abbasoğlu, sadece temettuat defterinde tespit edilen Abbasoğlu Ahmed bin Mehmed 26 numaralı hanede kayıtlıdır ve "erbab-ı ziraat" tendir. Abbasoğlu Ahmed'in müsteciri/kiracı olduğu mezru tarla (6 dönüm) ve gayr-i mezru tarlası (5 dönüm) ile yoz koyun ve dişi merkeb yanında sığı (1'er adet), sağman inek ve tosun (3'er adet) ve manda öküzü (2 adet) mevcuttur. Aynı zamanda Abbasoğlu Ahmed'in zevcesi Aişe ve rebibi/üvey kızı Emine binti Ali'nin emlak ve arazisi de bulunmaktadır. Buna göre Abbasoğlu Ahmed'in zevcesi Aişe ve rebibi/üvey kızı Emine binti Ali, 17 kile hinta, 5 kile şair, 1'er kile nohud ve burçak ile bostandan toplamda 156 kuruş vergisi vermektedir. Ayrıca Aişe ve Emine'nin arazi varlığı olarak mezru tarla, bostan ve afyon tarlası karşımıza çıkmaktadır.

Arnabudoğlu/Arnavudoğlu, Arnavut menşeli olduğu anlaşılan ve sadece temettuat defterinde kaydı tespit edilen Arnabudoğlu İbrahim bin Abdullah hane 11 numaradadır ve emlak, arazi ve hayvanatı olmayıp "şunun bunun ianesiyle geçinmekte" olduğu anlaşılmaktadır.

Arabhasanoğlu, sadece temettuat defterinde hane 18'de tespit edilen bir diğer aile Arabhasanoğlu Mustafa ve biraderi Osman bin Hasan da "erbab-ı ziraat" tendirler. Arabhasanoğlu'nun vergi kalemleri 13 kile hinta, 2 kile şair, 1 kile mısır, 4 kile alef ve adet-i ağnam ve bostandan toplamda 140 kuruş şeklindedir. Arabhasanoğlu'nun arazi varlığı ise mezru tarlası ile Ahmedkethüdaoğlu İbrahim ve Kocaibrahimoğlu Sefer ile müşterek mezru tarlası ve bostan tarlasıdır. Arabhasanoğullarının hayvan varlığı sağman koyun ve kuzu (10'ar adet), yoz koyun (8 adet), sağman inek (2 adet), kara sığı öküzüdür (4 adet).

Boduroğlu, sadece temettuat defterinde adı geçen ve hane 27'de kayıtlı olan Boduroğlu Sinan bin Süleyman'ın tek mal varlığı 45 dönüm gayr-i mezru tarladır. Buna göre Boduroğlunun tarlasından başka bir nesnesi olmayıp "şunun bunun ianesiyle geçinmekte" olduğu görülmektedir.

Bahadıroğlu, sadece nüfus defterinde kaydı geçen Bahadıroğlu İsmail bin Veli 68 yaşında olup orta boylu ve kır sakallıdır. Buna göre Bahadıroğlu İsmail'in Seyyid Mehmed adında bir oğlu (35 yaşında, kara sakallı ve uzun boylu), Seyyid Veli (9 yaşında) ve Seyyid Bekir (3 yaşında) isminde iki torunu bulunmaktadır.

Berberşabanoğlu/Şabanoğlu, nüfus defterinde Berberşabanoğlu, temettuat defterinde ise Şabanoğlu lakabı ile kaydı tutulan ve aynı aile olduğu düşünölen ailenin reisi Şerif veled-i Şaban'dır (40 yaşında). Şerif'in Seyyid Mustafa (10 yaşında), Seyyid Hasan (7 yaşında) ve Seyyid Halil (4 yaşında) adında üç oğlu vardır. Ayrıca Şabanoğlu Şerif'in hanesinde kayıtlı olan rebibi/üvey evladı **Cinoğlu** Seyyid Hüseyin bin Mustafa (20 yaşında) asakir-i mansurededir. Temettuat defterinde hane 28'de kayıtlı Şabanoğlu Şerif bin Şaban çobandır. Bir kısır ineği bulunan Şabanoğlu Şerif'in oğlunun berberlikten ve kendisinin de çobanlıktan kazancı bulunmaktadır. Ayrıca hem nüfus defterinde hem de temettuat defterinde varlıkları tespit edilen Şabanoğlu ailesinin reisi orta boylu ve kara sakallı Mustafa veled-i Şaban (65 yaşında) 1250 senesinde fevt olmuştur. Müteveffa Şabanoğlu Mustafa'nın orta boylu, ter bıyıklı Ali (25 yaşında), Mehmed (10 yaşında) ve orta boylu, kara sakallı Seyyid İbrahim (30 yaşında, oğlu Seyyid Ali-7 yaşında) adında üç oğlu vardır.

Göçoğlu, Temettuat defterine göre Muharremşah karyesinde 4 farklı hanede Göçoğlu adını taşıyan aile mevcuttur. Bunlardan ilki hane 9'da kayıtlı olan Göçoğlu Hasan bin Veli erbab-ı ziraatten olup hinta (24 kile), şair (5 kile), alef (5 kile), burçak (2 kile), nohud (1,5 kile) ve adet-i ağnam (11 adet), afyon, bostan ve resm-i kovandan toplam 239 kuruş vergi vermektedir. Hasan'ın arazi ve hayvan varlığı ise mezru tarla, afyon ve bostan tarlası ile arı kovanı (3 adet), sağman koyun ve kuzu (7'şer adet), yoz koyun (5 adet), manda öküzü (4 adet), sağman inek, kara sığır öküzü ve erkek dana (2'şer adet), düve, dölsüz kısarak, bargir, erkek merkebdir (1'er adet). Karyede hane 20'de kayıtlı olan Göçoğlu Abdulkadir bin Mehmed de "erbab-ı ziraat"ten olup hinta (27 kile), şair (6 kile), alef (11 kile), nohud (1,5 kile), mısır darısı (2 kile), afyon ve bostandan toplamda 315,5 kuruş vergi ödemektedir. Ayrıca Abdulkadir'in mezru tarla ile müsteciri olduğu mezru tarla ve müşterek mezru tarlası, bostan ve afyon tarlası mevcuttur. Abdülkadir'in hayvan varlığı ise sağman inek, düve, manda öküzü ve kara sığır öküzü (2'şer adet), erkek tay ve dişi merkeb yanında sıpası (1'er adet) bulunmaktadır. Muharremşah karyesindeki üçüncü Göçoğlu ailesi olan Hüseyin bin Ali hane 23'de kayıtlı olup hinta (12 kile), şair (2,5 kile), nohud (1,5 kile), alef (3 kile), adet-i ağnam (4 adet), afyon, bostan ve resm-i kovandan toplamda 139 kuruş vergi ödemektedir. Hüseyin'in arazi varlığı mezru tarla, afyon ve bostan; hayvan varlığı ise arı kovanı ve sağman koyun, kuzu, sağman inek, düve, dölsüz merkeb, erkek merkeb (1'er adet), yoz koyun (3 adet) ve kara sığır öküzüdür (2 adet). Muharremşah'daki son Göçoğlu ailesi hane 29'da kayıtlı Göçoğlu İbrahim bin Veli'nin hayvan varlığı sağman koyun ve kuzunun (3'er adet) haricinde 13 dönüm mezru tarlası vardır.

Gökçeoğlu, nüfus defterine göre Gediz kazası Karaağaç karyesinden olan Gököğlu Hüseyin bin Osman'ın Muharremşah'da iki senedir misafir olduğunu (20 yaşında) öğrenmekteyiz.

Gökömeroğlu, hem nüfus hem de temettuat defterinde tespit edilen bir diğer aile Gökömeroğlu'dur. Nüfus defterine göre **muhtar** olan Gökömeroğlu Derviş İbrahim bin Ömer orta boyu ve kır sakallıdır (55 yaşında). Orta boylu ve kumral bıyıklı Seyyid Ali (35 yaşında), Seyyid Mehmed (tevellüdü 1256) ve Seyyid Ömer (15 yaşında) adında üç oğlu olan Derviş İbrahim, temettuat defterinde hane 6'da "erbab-ı ziraat"ten olarak kayıtlıdır. Buna göre Derviş İbrahim hinta (36 kile), şair (6 kile), adet-i ağnam (50 adet) ve bostandan toplam 352 kuruş vergi vermektedir. İbrahim'in arazi varlığı 70 dönüm mezru tarla ile bostanı, hayvan varlığı ise sağman koyun, kuzu (30'ar adet), yoz koyun (20 adet), kara sığır öküzü (4 adet), sağman inek, erkek tay, manda öküzü (2'şer adet), kısarak yanında tay, dişi merkeb yanında sığa, dölsüz kısarak (1'er adet), kısır inek, erkek danadır (3'er adet). Ayrıca karyede Gökömeroğlu İbrahim'in gulamı Mercan'ın hayvanatı bilgisi mevcut olup adet-i ağnamdan (10 adet) 2 kuruş vergi vermektedir. Buna göre Mercan'ın hayvan varlığı sağman koyun ve kuzu (4'er adet), yoz koyundur (6 adet).

Hacıoğlu, sadece nüfus defterinde tespit edilen Hacıoğlu Mehmed bin Mustafa orta boylu, kır sakallı ve 70 yaşındadır.

Haliloğlu, hem nüfus (5 aile) ve hem de temettuat defterinde (6 aile) tespit ettiğimiz bir diğer aile Haliloğlu'dur. Nüfus defterine göre Uşak kazası Muharremşah karyesi **imamı** olan Haliloğlu Hüseyin bin Hasan orta boylu, kır sakallı ve 35 yaşındadır. Seyyid Ömer (2 yaşında) ve Seyyid Mehmed ve Seyyid Osman (tevellüdleri 1256) adında üç oğlu olan Hüseyin'in temettuat defterinde hane 1'de "erbab-ı ziraat"ten olarak tespit etmekteyiz. Hüseyin aşar ve rüsumu olarak hınta (30 kile), şair (6 kile), alef (2 kile), adet-i ağnam (66 adet), afyon ve bostandan toplamda 313 kuruş vergi vermektedir. Buna göre Haliloğlu Hüseyin'in 59 dönüm mezru tarlası, Mustafa ve Haliloğlu Mustafa ile müşterek mezru tarlası, afyon ve bostan tarlası mevcuttur. Hüseyin'in hayvan varlığı ise sağman koyun ve kuzu (32'er adet), yoz koyun (34 adet), sağman inek, kısır inek, dişi dana, erkek tay, erkek merkeb ve dişi merkeb yanında sığa (1'er adet), tosun (3 adet) ve kara sığır öküzüdür (5 adet).

Bir diğer Haliloğlu, uzun boylu ve ak sakallı Hüseyin bin Halil'in (85 yaşında), orta boylu ve kara sakallı Seyyid Mustafa (50 yaşında, Mustafa-2 yaşında bir oğlu), orta boylu ve kara bıyıklı Seyyid İsmail (40 yaşında, İsmail'in Seyyid Ali-tevellüdü 1256 ve Şerif-tevellüdü 1254 iki oğlu), uzun boylu ve kumral sakallı Seyyid Hasan (36 yaşında, Seyyid Halil-3 yaşında ve Seyyid İbrahim-1 yaşında iki oğlu), orta boylu ve ter bıyıklı Seyyid Mehmed (Seyyid Hüseyin-tevellüdü 1252 ve Seyyid Yusuf-tevellüdü 1251 iki oğlu) adında dört oğlu ve torunları bulunmaktadır. Temettuat defterinde Hüseyin bin Halil'in varlığını göremiyoruz ancak hane 3'de "Mustafa ve Hasan ve Mehmed bin Hüseyin" kaydı ile üç oğlunun tek bir hanede varlığını devam ettirdiğini tespit etmek mümkün olmuştur. "Erbab-ı ziraat"ten olan kardeşler aşar ve rüsumu olarak hınta (22 kile), şair (7 kile), alef (9 kile), burçak ve nohud (1'er kile), adet-i ağnam (170 adet), bostan ve resm-i kovandan toplamda 296 kuruş vergi vermektedir. Arazi varlıkları mezru tarla ile Haliloğlu Hüseyin ve Kerimoğlu Ahmed ile müşterek mezru tarla ve kiraya verdiği 70 dönüm tarla ile bostan tarlası olan kardeşlerin hayvan varlığı arı kovanı (12 adet), sağman inek (1 adet), sağman koyun ve kuzu (45 adet), yoz koyun (165 adet), dişi merkeb, düve, erkek sığa, erkek tay (1'er adet), kısır inek, erkek merkeb, manda sıpası, manda öküzü (2'şer adet) ve kara sığır öküzüdür (4 adet). Haliloğlu Hüseyin'in nüfus defterinde geçen dördüncü oğlu İsmail, temettuat defterinde hane 37'de kayıtlı olup o da "erbab-ı ziraat"tendir. İsmail, hınta (7 kile), şair (3 kile), alef (4 kile), adet-i ağnam (35 adet) ve bostandan toplam 90 kuruş vergi vermektedir. İsmail'in mezru tarla, kiraya verdiği tarla ve bostan tarlası arazi varlığı iken hayvan varlığını sağman koyun ve kuzu (10'ar adet), yoz koyun (25 adet), sağman inek, düve ve erkek dana (1'er adet), dişi merkeb yanında sığa ve kısır inek (2'şer adet), dölsüz merkeb ve kara sığır öküzü oluşturmaktadır (3'şer adet).

Nüfus defterinde kayıtlı bir diğer Haliloğlu, Abbas bin Halil'in uzun boylu ve kara bıyıklı Seyyid Yusuf (1 yaşında Hasan isimli bir oğlu), Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin olmak üzere üç oğlu vardır. Temettuat defterinde hane 10'da kayıtlı Haliloğlu Abbas bin Halil de "erbab-ı ziraatten"dir ve hınta (30 kile), şair ve alef (6'şar kile), adet-i ağnam (25 adet), afyon, bostan ve resm-i kovan olmak üzere toplam 297 kuruş vergi vermektedir. Abbas'ın arazi varlığı mezru tarla, Haliloğlu Ali ile müşterek tarla, afyon ve bostan tarlası iken hayvan varlığı arı kovanı (2 adet), sağman koyun ve kuzu (15'er adet), yoz koyun (10 adet), sağman inek, kısır inek, dölsüz merkeb ve esb (1'er adet), dişi merkeb yanında sığa (2 adet) ve kara sığır öküzüdür (4 adet)

Defterdeki bir diğer Haliloğlu, orta boylu ve kumral sakallı Mehmed bin Halil'in (60 yaşında) orta boylu ve taze bıyıklı Ahmed (25 yaşındadır, Seyyid Hasan-tevellüdü 1251 ve Mustafa-2 yaşında iki oğlu), orta boylu ve ter bıyıklı Ali (19 yaşında) adında iki oğlu mevcuttur. Temettuat defterinde hane 14'de kayıtlı Haliloğlu Mehmed bin Halil de "erbab-ı ziraat"tendir ve hınta (28 kile), şair (12 kile), alef (10 kile), burçak (1,5 kile), adet-i ağnam (11 adet) ve bostandan olmak üzere toplam 304 kuruş vergi vermektedir. Mehmed'in arazi varlığı mezru tarla ve bostan tarlası iken hayvan varlığı sağman koyun ve kuzu (4'er adet), yoz koyun (7 adet), sağman inek ve camus öküzü (2 adet), dişi merkeb yanında sığa, kısır inek, bargir, erkek merkeb (1'er adet) ve kara sığır öküzüdür (6 adet).

Nüfus defterindeki son Haliloğlu olan orta boylu ve kumral bıyıklı Ali bin Halil'in (62 yaşında), orta boylu ve ter bıyıklı Seyyid Ömer (17 yaşında), Seyyid Halil (13 yaşında), Seyyid Eyüb (10 yaşında) ve Seyyid Zeyneddin (7 yaşında) adlarında dört oğlu bulunmaktadır. Temettuat defterinde hane 19'da kayıtlı Haliloğlu Ali bin Halil de "erbab-ı ziraat"tedir ve hınta (20 kile), şair (5 kile), alef (6 kile), mısır (1,5 kile), bostan ve resm-i kovan olmak üzere toplam 190 kuruş vergi vermektedir. Ali'nin mezru tarlası ve müsteciri olduğu 77 dönüm tarla ile Haliloğlu Abbas'la müşterek 10 dönüm tarla ve 1 dönüm bostanı vardır. Haliloğlu Ali'nin hayvan varlığı ise arı kovanı (1 adet), sağman manda (1 adet), sağman kara sığır inek, dişi merkeb yanında sıpa, manda öküzü ve kara sığır öküzü (2'şer adet), erkek danadır (3 adet).

Hasanoğlu, sadece nüfus defterinde tespit ettiğimiz Hasanoğlu Ali bin Ali orta boylu ve ter bıyıklı olup 21 yaşındadır.

Hazinedaroğlu, hem nüfus hem de temettuat defterinde mevcut olan bir diğer aile Hazinedaroğlu'dur. Nüfus defterindeki Hazinedaroğlu, uzun boylu ve ak bıyıklı Seyyid Ahmed bin Mehmed'in (60 yaşında) Seyyid Ahmed (12 yaşında), Seyyid Receb (8 yaşında), Seyyid Mustafa (6 yaşında) ve Seyyid İsmail (4 yaşında) adında dört oğlu vardır. Temettuat defterinde ise Ahmed'in oğlu Ahmed'i hane 15'de hane reisi olarak görmekteyiz. "Erbab-ı ziraat'ten olan Ahmed, hınta (40 kile), şair (15 kile), nohud (1 kile), alef (6 kile), mısır darısı (3 kile), adet-i ağnam (11 adet) ve bostandan olmak üzere toplamda 391 kuruş vergi vermektedir. Ahmed'in arazi varlığı mezru tarla, bostan tarlası ve müsteciri olduğu 20 dönüm tarlası iken hayvan varlığı sağman koyun, yoz koyun ve kuzu (5'er adet), sağman inek, kısırak yanında tay (2'şer adet), düve (4 adet), camus öküzüdür (6 adet). Temettuat defterinde kayıtlı ikinci Hazinedaroğlu, hane 8'de kayıtlı olan Mehmed bin Ebubekir de "erbab-ı ziraat'ten olup hınta (42 kile), şair (13 kile), alef (16 kile), afyon, bostan ve resm-i kovandan olmak üzere toplam 452 kuruş vergi vermektedir. Hazinedaroğlu Mehmed'in arazi varlığı mezru tarla, kiraya verdiği 6 dönüm tarla, müsteciri olduğu 35 dönüm tarla, afyon ve bostan tarlası iken hayvan varlığı arı kovanı (2 adet), sağman inek, erkek dana ve camus öküzü (4'er adet), kısır inek (3 adet), manda danası ve kara sığır öküzü (2'şer adet), dölsüz merkeb ve bargirdir (1'er adet).

Yüzyılın sonuna doğru Hazinedaroğlu ailesi ile ilgili başka verilere ulaşabiliyoruz ki bahsettiğimiz husus 1645 numaralı nüfus defterinde **Hazinedaroğlu Seyyid Ahmed bin Mehmed'in 8 yaşında olarak tespit ettiğimiz oğlu Receb'in 1850'li tarihlerde katledildiğini** gösteren bir belge serisidir. 12 Safer 1269/25 Kasım 1852 tarihinde tanzim olunan belgeye göre Kütahya sancağına tabi Muharremşah karyeli olup fevt olan Hazinedaroğlu Receb'in katili ve yardımcıları olarak Muharremşah karyesinden Dervişoğlu Mehmed Ali ile Abdülkerimoğlu Ali ve Alikuzuoğlu Mehmed Ali gösterilmektedir. Buna göre Dervişoğlu Mehmed Ali'nin katil ve Abdülkerimoğlu Ali ile Kuzuoğlu diğer Mehmed Ali'nin yardımcı oldukları sabittir. Ayrıca Emiroğlu Ahmed, Sakioğlu Ali ve Delialioğlu Zeynel Abidin ve Haliloğlu Ömer ve Yörükoğlu Ömer adlı kimselerin de birlikte olarak olay mahalline gittikleri sabit olup maktul Receb'in bulunduğu mahalle birbirlerine yardımla gitmiş olmalarından dolayı kabahatlerinin bulunduğu bildirilmiştir. Bu hususla ilişkili 16 Receb 1271/4 Nisan 1855 diğer bir belgede "*Kütahya sancağında vaki Muharremşah karyeli olup katlen fevt olan Hazinedaroğlu Receb'in... katili olduğu tahkik edilen Dervişoğlu Mehmed Ali'nin kisasına ve Abdülkerimoğlu Ali ile Alikuzuoğlu Mehmed Ali dahi müsavat katil bulunmuş...*" olduğu beyan edilmektedir.⁷

Karaalioğlu, hem nüfus ve hem de temettuat defterinde tespit ettiğimiz bir diğer aile Karaalioğlu'dur. Nüfusa göre orta boylu ve kara sakallı olan Karaalioğlu Seyyid Yunus bin Ali (35 yaşında), temettuat defterinde hane 33'de kayıtlı olup kiraya verdiği tarla ve sağman inek (1 adet), dişi merkeb yanında sıpa ile erkek danası (1'er adet) bulunmaktadır.

⁷ MKT.MLV. 69/77; MVL. 214/59.

Kerimoğlu, sadece temettuat defterinde hane 2’de kayıtlı Kerimoğlu Ahmed bin Abdulkerim “erbab-1 ziraat”ten olup hinta (37 kile) şair (4,5 kile), alef (10 kile), bostan ve resm-i kovan olmak üzere toplamda 332 kuruş vergi vermektedir. Kerimoğlu’nun arazi varlığı mezru tarla, Haliloğlu Mustafa ile 19 dönüm müşterek mezru tarla ve bostan tarlası iken hayvan varlığı sağman inek, dişi merkeb yanında sığa ve erkek dana (1’er adet), kısır inek (4 adet), manda öküzü ve kara sığır öküzüdür (2’şer adet).

Kilesizoğlu, sadece nüfus defterinde tespit edilen Kilesizoğlu Ali bin Ahmed, orta boylu, kır sakallı ve 75 yaşındadır. Ayrıca total olan Kilesizoğlu Ali’nin 1254 tarihinde fevt olduğu görülmektedir.

Kocaibrahimoğlu, sadece temettuat defterinde kayıtlı olan Kocaibrahimoğlu İbrahim hane 21’de kayıtlı olup “erbab-1 ziraat”tendir. Kocaibrahimoğlu aşar ve rüsumu olarak hinta (15 kile), şair (4 kile), nohud (0,5 kile), alef (3 kile) ve bostan olmak üzere toplam 143,5 kuruş vergi vermektedir. Kocaibrahimoğlu’nun arazi varlığı mezru tarla, Arabhasanoğlu Mustafa ile müştereken mezru tarla ve bostan tarlası iken hayvan varlığı ise sağman inek ve düve (2’şer adet), dişi merkeb yanında sığa ve bargir (1’er adet) ve kara sığır öküzüdür (4 adet).

Kuzuoğlu, sadece temettuat defterinde hane 30’da tespit ettiğimiz kişi Kuzuoğlu Mustafa bin Ali’dir. “Erbab-1 ziraatten” olan Kuzuoğlu, aşar ve rüsumu olarak hinta (13 kile), şair (2 kile), alef ve nohud (3’er kile), burçak (11 kile), afyon ve bostandan olmak üzere toplam 212 kuruş vergi vermektedir. Kuzuoğlu’nun arazi varlığı mezru tarla ile Uşak’da Hacı Hasan Mahallesi’nden Demirci Hacıibrahimoğlu Mehmed ile müşterek 9 dönüm mezru tarla ve yine Uşak’da Hacı Hasan mahallesinde Ayvan keferıyla müşterek 8 dönüm tarla ile afyon ve bostan tarlasıdır. Kuzuoğlu’nun hayvan varlığı ise dişi merkeb yanında sığa (3 adet) ve manda öküzüdür (4 adet).

Mıcıkoğlu, sadece temettuat defterindeki bir diğer kişi hane 25’te kayıtlı Mıcıkoğlu Hasan bin Hasan’dır. “Erbab-1 ziraat”ten olan Mıcıkoğlu aşar ve rüsumu olarak hinta (27 kile), şair ve nohud (2’şer kile), alef (6 kile) ve bostandan olmak üzere toplam 251,5 kuruş vermektedir. Hasan’ın arazi varlığı mezru tarla ve Uşak’da Hacı Hasan Mahallesinden Hacısaoğlu Yakub’un tarlasından müsteciri olduğu mezru tarla ile bostan tarlası iken hayvan varlığı ise sağman inek, dişi merkeb yanında sığa ve kısır inek (1’er adet), kara sığır öküzüdür (2 adet).

Merdanoğlu, hem nüfus hem de temettuat defterinde var olan bir diğer aile Merdanoğlu’dur. Nüfus defterindeki ilk Merdanoğlu aile reisi Seyyid Osman bin Ömer orta boylu ve kır sakallıdır (70 yaşında). Merdanoğlu Seyyid Osman’ın Seyyid Ali (18 yaşında) ve Seyyid İbrahim (16 yaşında) adında iki oğlu vardır. Nüfustaki ikinci Merdanoğlu, orta boylu ve kır sakallı Seyyid Abdurrahman bin Süleyman’ın (60 yaşında), uzun boylu ve kumral bıyıklı Seyyid Abdülkadir (22 yaşında) adında bir oğlu vardır. Temettuat defterinde tespit edilen Merdanoğlu ise nüfus defterindeki Seyyid Osman’ın oğlu Ali hane 5’de kayıtlı olup “erbab-1 ziraat”tendir. Merdanoğlu Ali aşar ve rüsumu olarak hinta (36 kile), şair ve alef (6’şar kile), burçak (3 kile), nohud (2 kile), adet-i ağnam (9 adet), bostan ve afyondan olmak üzere toplam 389,5 kuruş vergi vermektedir. Ali’nin arazi varlığı mezru tarla, Araboğlu Mustafa ile müşterek 8 dönüm tarla, bostan ve afyon tarlası iken hayvan varlığı sağman koyun ve kuzu (5’er adet), yoz koyun (4 adet), sağman inek, erkek dana, manda öküzü ve kara sığır öküzü (2’şer adet), kısır inek, düve, manda danası ve dölsüz kısraaktır (1’er adet).

Muradoğlu, hem nüfus hem de temettuat defterindeki bir diğer aile Muradoğlu’dur. Total, uzun boylu ve kır sakallı olan İbrahim bin Murad’ın (72 yaşında), Hasan, uzun boylu ve ter bıyıklı Mustafa (25 yaşında), yine uzun boylu ve ter bıyıklı Murad (22 yaşında) ve Hüseyin (tevellüdü 1254) adında dört oğlu bulunmaktadır. Temettuat defterinde hane 31’de kayıtlı Muradoğlu Mehmed bin Murad “erbab-1 ziraatten”dir ve aşar-rüsumu olarak hinta (7 kile), adet-i ağnam (65 adet) ve bostandan olmak üzere 71 kuruş vergi vermektedir. Muradoğlu’nun arazi varlığı mezru

tarla, müsteciri olduğu 16 dönüm tarla ve bostan tarlası iken hayvan varlığı ise sağman koyun ve kuzu (35'er adet), yoz koyun (30 adet), kısır inek ve dişi merkeb yanında sıpa (1'er adet) ve kara sığır öküzüdür (2 adet).

Mollahasanoğlu, sadece temettuat defterinde hane 35'te kayıtlı Mollahasanoğlu Hasan bin Abdulkadir'in emlak, arazi ve hayvanatı olmayıp karyede 6. hanedeki Abbasoğlu Ahmed'in hanesinde sakin olduğu görölmektedir.

Ramazanoğlu, sadece temettuat defterinde hane 22'de kayıtlı Ramazanoğlu Mehmed bin Ramazan da "erbab-ı ziraat"ten olup aşar ve rüsumu olarak hinta (12 kile), şair (3 kile), nohud (1 kile), adet-i ağnam (8 adet) ve bostandan olmak üzere toplam 128 kuruş vergi vermektedir. Ramazanoğlu Mehmed'in arazi varlığı mezru tarla 5 dönüm, Ömeroğlu Ali Ağa'nın oğlu Ömer Ağa ile müşterek 58 dönüm mezru tarla ile bostan tarlası iken hayvan varlığı sadece kara sığır öküzü (4 adet) ve düvedir (1 adet).

Parmaksızıoğlu, sadece nüfus defterinde 3 tane Parmaksızıoğlu ailesi tespit edilmiştir. Parmaksızıoğullarından ilki olan orta boylu ve kır sakallı Hüseyin bin Abdullah'ın (55 yaşında), Seyyid Ali (14 yaşında), Seyyid Şaban (8 yaşında) ve Seyyid Mehmed (5 yaşında) adında üç oğlu vardır. Muharremşah karyesindeki ikinci Parmaksızıoğlu, orta boylu ve ter bıyıklı Mehmed bin Osman'ın (19 yaşında) Seyyid İbrahim adında bir oğlu, üçüncü Parmaksızıoğlu ailesi orta boylu ve kara sakallı Halil bin İbrahim'in (35 yaşında) İbrahim (5 yaşında) ve Ahmed (3 yaşında) adında iki oğlu tespit edilmiştir.

Sakaroğlu, sadece nüfus defterinde kaydı bulunan Sakaroğlu ailesinin ilki orta boylu ve kara sakallı Osman bin İbrahim (35 yaşında), ikincisi uzun boylu ve kara bıyıklı Halil bin İbrahim (26 yaşında), sonuncusu ise uzun boylu ve ter bıyıklı Mustafa bin İbrahim'dir (22 yaşında).

Sakioğlu, hem nüfus hem de temettuat defterinde kaydı tespit edilen Sakioğlu ailesinin ilk üyesi orta boylu ve kır bıyıklı Seyyid Ali bin Himmet'in (45 yaşında), Mehmed Ali (2 yaşında) adında bir oğlu vardır. Aileden ikinci kişi orta boylu ve kumral sakallı Seyyid Süleyman bin Himmet'in (35 yaşında), Seyyid Ahmed ile Seyyid Hüseyin (tevellüdları 1254) ve Himmet (3 yaşında) adında üç oğlu var iken nüfus defterindeki son Sakioğlu, orta boylu ve kara bıyıklı Seyyid Mehmed bin Himmet'tir (20 yaşında). Temettuat defterinde ise Sakioğlu ailesi tek bir hane olarak, hane 4'te Ali ve biraderi Mehmed ve biraderi Süleyman bin Himmet olarak kayıtlı olup "erbab-ı ziraat"tendirler. Sakioğlu ailesi aşar ve rüsumu olarak hinta (30 kile), şair (1 kile), alef (2 kile), nohud (7 kile), adet-i ağnam (142 adet), bağ, bostan ve resm-i kovandan olmak üzere toplam 353 kuruş vergi ödemektedir. Sakioğlu ailesinin arazi varlığı mezru tarla, kiraya verdiği 35 dönüm tarla, 1 dönüm bağ ve bostan tarlasıdır. Hayvan varlığı ise arı kovanı (5 adet), sağman inek (3 adet), sağman kovun ve kuzu (65 adet), yoz koyun (78 adet), kısırak yanında tay ve manda danası (2'şer adet), dişi merkeb yanında sıpa (3 adet), kısır inek (6 adet), erkek dana ve manda öküzü (5'er adet), bargirden (1 adet) ibarettir.

Sinanoğlu, sadece temettuat defterinde hane 24'de kayıtlı Sinanoğlu Süleyman bin Mehmed "erbab-ı ziraat"ten olup aşar ve rüsumu olarak hinta (27 kile), şair ve nohud (2,5 kile), alef (6 kile) ve bostan olmak üzere toplam 251,5 kuruş vergi vermektedir. Sinanoğlu'nun arazi varlığı mezru tarla, Sakioğlu Ali'nin tarlasından müsteciri olarak 35 dönüm mezru tarla ve bostan tarlası iken hayvan varlığı sağman inek, düve, dölsüz merkeb, erkek dana (1'er adet), kısır inek (2 adet) ve kara sığır öküzüdür (4 adet).

Soğancıoğlu, sadece nüfus defterinde tespit edilen orta boylu ve kır sakallı Soğancıoğlu Ramazan bin Süleyman'ın (65 yaşında), uzun boylu ve sarı sakallı Seyyid Ali (30 yaşında, oğlu Musa-tevellüdü 1254) ve uzun boylu, ter bıyıklı Seyyid Ahmed (25 yaşında, oğlu İbrahim-tevellüdü 1254) adında iki oğlu tespit edilmiştir.

Süleymanoğlu, sadece nüfus defterinde tespit edilen orta boylu ve sarı bıyıklı Süleymanoğlu Seyyid Süleyman bin Bekir (27 yaşında) Banaz kazası Paşacık karyelidir ve bir senedir Muharremşah'ta oturmaktadır.

Şaraboğlu, sadece nüfus defterinde kaydı tespit edilen uzun boylu, kara bıyıklı Şaraboğlu Ali bin Hüseyin'in (35 yaşında), Hüseyin adında 6 aylık ve 1255 tarihinde fevt olmuş olan bir oğlu olmuştur.

Yeğenoğlu, sadece temettuat defterinde hane 12'de tespit edilen Yeğenoğlu Ahmed bin Mustafa "erbab-ı ziraat"ten olup aşar ve rüsumu olarak hınta (12 kile), şair (11 kile), nohud ve alef (3'er kile) ve bostandan olmak üzere toplam 301 kuruş vergi vermektedir. Yeğenoğlu'nun mezru tarlası, kiraya verdiği 30 dönüm tarla ve bostan tarlası var iken hayvan varlığını sağman inek, kısır inek, dişi merkeb yanında sığa (1'er adet), düve ve erkek dana (2'er adet) ve camus öküzü (4 adet) oluşturmaktadır.

Yörükoğlu, sadece temettuat defterinde hane 17'de kayıtlı olan Yörükoğlu Mehmed bin Mehmed de "erbab-ı ziraat"tendir. Yörükoğlu aşar ve rüsumu olarak hınta (20 kile), şair (2 kile), nohud (2,5 kile), alef (1 kile), bostan ve resm-i kovandan olmak üzere 174 kuruş vergi vermektedir. Yörükoğlu'nun arazi varlığı mezru tarla, müsteciri olduğu 30 dönüm tarla ve bostan tarlası iken hayvan varlığı erkek dana ve erkek merkeb (2'şer adet) ve manda öküzünden (4 adet) ibarettir.

3.2. Nüfus Yapısı ve Fiziki Özellikler

Nüfus defteri sayesinde Muharremşah karyesindeki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, tevellüd/yenidoğan ve fevt/ölüm kayıtları ve engel durumuna dair verilere ulaşmak ve kayıtlı erkek nüfusun boy, sakal ve bükük durumlarını detaylandırmak mümkün olmuştur.

Tablo 3: Muharremşah Karyesindeki Erkek Nüfusun Yaş Dağılımı

	Toplam Kişi	Yaşı Verilen Toplam Kişi	Yeni Doğan	1 ve üzeri yaşı verilenler	Toplam Yaş	Yaş Ortalaması
Muharremşah	116	95	17	116	2511	21,65

Buna göre 1645 numaralı nüfus defterine göre 1833 ve 1840 tarihleri arasında Muharremşah karyesinde 3'ü misafir hane olmak üzere 116 kişi tespit edilmiştir. Muharremşah karyesindeki misafir haneler Banaz kazası Paşacık karyeli Süleymanoğlu Seyyid Süleyman bin Bekir (27 yaşında), Konya kazasından Ramazan'ın hizmetkârı Seyyid Veli bin Abdullah (28 yaşında) ve Gediz kazası Karaağaç karyeli Gökçeoğlu Hüseyin bin Osman'dır (20 yaşında).

Karyedeki kayıtlı erkek nüfusun 17'si yenidoğan statüsündedir. Muharremşah'taki yenidoğanların büyük bir kısmı Haliloğlu ailesindedir. Bunlar Haliloğlu Seyyid Mehmed, Osman, Ali, Şerif, Hüseyin, Yusuf, Hasan, diğer Hasan ve Hüseyin'dir. Diğerleri Ahmedkethüdaoğlu ailesinden Seyyid Ahmed ve Osman, Sakioğlu ailesinden Seyyid Ahmed ve Hüseyin, Soğancıoğlu ailesinden Musa ve Hüseyin, Gökömeroğlu ailesinden Seyyid Mehmed ile Muradoğlu ailesinden Hüseyin'dir. Yenidoğanların büyük kısmı 1254 (8 kişi) ve 1256 (4 kişi) tarihleri ile 1251 (3 kişi) ve 1252 (2 kişi) tarihlerinde dünyaya gelmiştir. Muharremşah karyesinde 1249 ve 1255 tarihleri arasındaki ölüm kayıtlarına göre vefat eden kişiler Haliloğlu Seyyid Hüseyin (1254) ile Hasan (1 yaşında-1249), Merdanoğlu Seyyid İbrahim (16 yaşında-1254) ile Abdurrahman (60 yaşında-1253), Şabanoğlu Mustafa (65 yaşında-1250), Kilesizoğlu Ali (75 yaşında-1254) ve Şaraboğlu Hüseyin'dir (6 aylık-1255).

Karyenin toplam yaş ortalaması 21,65'dir. Buna göre karyenin yaş dağılımına bakılarak, genç nüfustan oluştuğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4: 1645 Numaralı Nüfus Defterine Göre Kayıtlı Erkek Nüfusun Sakal Durumu

Sıra No	Sakal Durumu	Adedi	%	Yaş aralığı
1	Ak Sakallı	3	8,57%	50-85
2	Kara Sakallı	9	25,71%	35-60
3	Kır Sakallı	13	37,14%	28-75
4	Kumral Sakallı	7	20,00%	28-62
5	Sarı Sakallı	3	8,57%	27-40
Toplam		35	100%	

1645 numaralı nüfus defterine göre Muharremşah karyesindeki kişiler kara sakallı, sarı sakallı, kumral sakallı, ak sakallı ve kır sakallı olmak üzere beş farklı kategoridedir. Muharremşah'ta kır sakallı olarak nitelendirilmiş kişi sayısı 13 (%37,14) olup bu kişilerin yaşları 28-75 arasındadır. Kara sakallı olarak tabir edilmiş kişilerin sayısı 9 (%25,71) yaşları ise 35-60 aralığındadır. Kumral sakallı kişi sayısı 7 (%20,00) bu kişilerin yaş aralığı 28-62 arasındadır. Sarı ve ak sakallıların sayısı 3'er (%7,87) kişi olup yaş aralıkları ak sakallıların yaş aralığı 50-85, sarı sakallıların ise 27-40'dır.

Tablo 5: 1645 Numaralı Nüfus Defterine Göre Kayıtlı Erkek Nüfusun Bıyık Durumu

Sıra No	Bıyık Durumu	Adedi	%	Yaş aralığı
1	Kara Bıyıklı	5	26,32%	26-40
2	Kumral Bıyıklı	2	10,53%	22-35
3	Taze Bıyıklı	1	5,26%	25
4	Ter Bıyıklı	11	57,89%	17-25
Toplam		19	100%	

Muharremşah sakinlerinin, insan tipolojisi hakkında bilgi veren bir diğer öge bıyık türleridir. 1645 numaralı nüfus defterinde 19 kişinin bıyık bilgisi verilmiştir. Bunlar kara bıyıklı, kumral bıyıklı, ter ve taze bıyıklı, olmak üzere 4 çeşittir. Bu kişilerden 11'i (%57,89) ter bıyıklı, 5 kişi (%26,32) kara bıyıklı, 2 kişi kumral bıyıklı (%10,53) ve 1 kişi (%5,26) taze bıyıklıdır.

Karyedeki boy durumu kaydedilen kişilerin %39'u orta boylu iken %16'sı uzun boyludur. Buna göre Muharremşahlıların tipolojisi genel olarak orta boylu ter ve kara bıyıklı veya kır sakallı olan ve yaş ortalaması genç insanlardan meydana gelmektedir.

Muharremşah sakinlerinden Kilesizoğlu Ali bin Ahmed (75 yaşında), Ahmedkethüdaoğlu Seyyid İsmail bin Ömer (50 yaşında), Soğancıoğlu Ramazan bin Süleyman (65 yaşında) ve Muradoğlu İbrahim bin Murad (72 yaşında) total iken Kelahmedoğlu Seyyid Mustafa (3 yaşında) tek gözlü/yekçeşmdir.

3.3.İktisadî Durum

Temettuat defterinden hareketle Muharremşah karyesindeki kayıtlı hane sahiplerinin meslekleri, arazi ve hayvan varlıkları, ödemekle yükümlü oldukları vergi ve yetiştirilen ürünler hakkında detaylı bilgi edinmek mümkündür. Buna göre temettuat defterinde kayıtlı 37 hane bulunmaktadır. Kayıtlı 37 hane reisinin 30'unun mesleği “erbab-ı ziraat” iken, hane 28’de kayıtlı Şabanoğlu Şerif bin Şaban “erbab-ı çoban”dır. Ayrıca hane 34’deki Veli bin Ahmed’in “askerde olup alay ve taburu na-malum olduğu” ve hane 35’deki Molla Hasanoğlu Hasan bin Abdulkadir’in “emlak ve arazi ve hayvanat-ı sairesi olmayub yiğirmi altıncı hanede mukayyed Abbasoğlu Ahmed’in hanesinde sakin olduğu” ve emlak, arazileri ve vergisinin birlikte olduğu bu sebeple meslek bilgisi bulunmamaktadır. Ayrıca hane 29’dan Göçoğlu İbrahim bin Veli ile hane 33’den Karaalioğlu Yunus bin Ali’nin meslek bilgisi verilmemiştir. Bunların dışında hane 11’den Arnabudoğlu İbrahim bin Abdullah’ın “emlak ve arazi ve hayvanatı ve sairesi olmayub şunun bunun ianesiyle geçinmekte olduğu” ve hane 27’den Boduroğlu Sinan bin Süleyman’ın 45 dönüm gayr-i mezru tarlası haricinde “başka bir nesnesi olmayıp şunun bunun ianesiyle geçinmekte olduğu” görülmektedir.

Temettuat defterinde numaralandırılmış 37 hanenin dışında “Abbasoğlu Ahmed’in zevcesi Aişe ve rebibi Emine bin Ali” ve “Arab Hasan’ın zevcesi Aişe Hatun” ile “Gökömeroğlu İbrahim’in gulamı Mercan” ile ilgili hane nosu verilmeden kaydedilmişlerdir.

Tablo 6: *Temettuat Defterine Göre Muharremşah Karyesinin Tarlaları*

	Dönüm
Müşterek Tarla	169,5
Mezru Tarla	1702,5
Müstecir Tarla	302
Gayr-i Mezru Tarla	124
Kiraya Verilen Tarla	236
Bağ	1
Bostan	49
Afyon	34

Muharremşah karyesinde en fazla kayıt altına alınan tarla, mezru tarladır. Ekili tarla anlamına gelen mezru tarlanın, karyenin ekonomisine katkısı oldukça büyüktür. Yukarıdaki tabloya göre karyede hububat ekimi yapılan 1702,4 dönüm arazinin varlığı görülmektedir. Muharremşah karyesindeki bir diğer tarla çeşidi, hane sahibinin bir başkasına belli bir bedel karşılığında icara verdiği kiraya (icar) verilen arazidir. Temettuat defterine göre Muharremşah karyesinde, tarlasını kiraya veren Haliloğlu Mustafa ve Hasan ve Mehmed bin Hasan, Ali ve biraderi Mehmed ve biraderi Süleyman bin Himmet, Mehmed bin Ebubekir, Ahmed bin Mustafa, Yunus bin Ali ve İsmail bin Hüseyin olmak üzere altı hane tespit edilmiştir. Temettuat defterinde karyedeki üçüncü tür arazi, kira karşılığında tutulan yer olan müstecir tarladır. Karyede müstecir tarlası Hazedaroğlu Mehmed bin Ebubekir ile Ahmed bin Ahmed, Abdurrahman bin Abdurrahman, Yörükoğlu Mehmed bin Mehmed, Haliloğlu Ali bin Halil, Göçoğlu Abdülkadir bin Mehmed, Sinanoğlu Süleyman bin Mehmed, Mıcıkıoğlu Hasan bin Hasan, Abbasoğlu Ahmed bin Mehmed ve Süleyman Kıvas bin İsmail’dir. Karyedeki bir diğer arazi gayr-i mezru tarla Abbasoğlu Ahmed bin Mehmed, Boduroğlu Sinan bin Süleyman, Veli bin Ahmed ve Arab Hasan’ın zevcesi Aişe Hatun’dur. Muharremşah karyesinde bu kategorideki son veri, ortağa verilerek ekim yapılan müşterek tarladır. Karyede müşterek tarlası olan aileler Haliloğlu Hüseyin bin Hasan, Kerimoğlu

Ahmed bin Abdülkerim, Merdanoğlu Ali bin Osman, Haliloğlu Ayas bin Halil, Arabhasanoğlu Mustafa ve biraderi Osman bin Hasan, Haliloğlu Ali bin Halil, Kocaibrahimoğlu İbrahim, Ramazanoğlu Mehmed bin Ramazan ve Kuzuoğlu Mustafa bin Ali'dir. Muharremşah karyesinde bostan ve afyona ayrılan tarlalar daha fazla iken bağ oranı çok azdır. Karyede Sakioğlu Ali ve biraderi Mehmed ve biraderi Süleyman bin Himmet bağ sahibi olan tek hanedir.

Muharremşah karyesinde yetiştirilen ürünler ve bunlardan alınan vergiler ile toplam temettuatı ile vergi-i mahsusa miktarları ve bunlara dair istatistiksel sonuçları aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 7: Muharremşah Karyesinde Yetiştirilen Ürünler ve Alınan Vergiler

Ödediği Vergi-i Mahsusa	Kuruş	6645,5
Hinta/Buğday	Kile	681
	Kuruş	4791
Şa'ir/Arpa	Kile	147
	Kuruş	626
Alef/Yulaf	Kile	124
	Kuruş	372
Mısır	Kile	10
	Kuruş	42
Burçak	Kile	22
	Kuruş	93
Nohut	Kile	44
	Kuruş	302
Bostan	Kuruş	274
Bağ	Kuruş	5
Kovan	Kuruş	52
Afyon	Kuruş	262
Adet-i Ağnam	Kuruş	272
Toplam Öşür	Kuruş	7226,5

Muharremşah karyesinde yetiştirilen ve öşür vergisi alınan tarım ürünleri hinta (buğday), şair (arpa), bağ, mısır, burçak, alef (yulaf), nohut, afyon, bostan, kovan ve adet-i ağnamdır. Öşür miktarları kile ya da kıyye, parasal değerleri kuruş olarak verilen bu kayıtlardan hareketle karyenin toplam üretim miktarı hakkında daha net bilgilere ulaşmak mümkün gözükmemektedir. Buna göre; hintadan 681 kile karşılığı 4.791 kuruş, şairden 147 kile karşılığı 626 kuruş, mısırdan 10 kile karşılığı 42 kuruş, burçaktan 22 kile karşılığı 93 kuruş ve aleften 124 kile ürün karşılığı 372 kuruş ve nohuttan 44 kile karşılığı 302 kuruş öşür verilmiştir. Bazı ürünlerin ise sadece öşür miktarları kaydedilmiştir. Bu ürünlerden toplamda bağ için verilen öşür 5 kuruş, arı kovanına 52 kuruş, afyona 262 kuruş, bostan için 274 kuruş ve adet-i ağnam için 272 kuruştur. Öşür olarak kaydedilen bu rakamları 10 ile çarpmak suretiyle köyün yıllık toplam üretim miktarı hakkında bir fikir sahibi olmak mümkün gözükmemektedir. Aynı şekilde kile ve kıyye olarak verilen toplam üretim miktarının kg karşılığı da hesaplanabilecektir. Buna göre; köyün yıllık buğday üretim miktarı 681 kile (20.430 kg) ve bu miktarın parasal karşılığı 47.910 kuruş; arpa üretim miktarı 147 kile (4.410 kg), parasal değeri 6.260 kuruş; mısır üretim miktarı 10 kile (300 kg), parasal değeri 420 kuruş; burçak üretim miktarı 22 kile (660 kg) parasal karşılığı 930 kuruş; yulaf üretim miktarı 124 kile (3.720

kg), parasal karşılığı 3.720 kuruş; nohut üretim miktarı 44 kile (1.320 kg), parasal karşılığı 3.020 kuruş olarak hesaplanabilir.

Muharremşah karyesindeki iktisadî yapının temellerinden biri olan hayvancılık, karye sakinlerinin önemli geçim kaynaklarından birisidir. Temettuat defterindeki kayıtlara bakılırsa karyede toplamda 26 farklı hayvan türü gözükmektedir. Kâtibin düzensiz yazma alışkanlığının bir sonucu olarak kabarık gözükken bu hayvan türleri büyükbaş, küçükbaş ve binek-yük hayvanları şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 8: *Muharremşah Karyesinde Hayvan Varlığı*

Hayvan Varlığı	Âdeti
Kısır İnek	34
Düve	19
Tosun	6
Dişi Dana	1
Kara Sığır Öküzü	69
Camus Öküzü	18
Erkek Dana	31
Manda İnek	2
Sağman Manda	1
Manda Danası	3
Manda Öküzü	30
Manda Sıpası	2
Sağman Koyun	288
Yoz Koyun	427
Kuzu	288
Kovan	34
Erkek Merkep	7
Dişi Merkep Ma'a Sıpa	27
Dölsüz Merkep	6
Erkek Sıpa	1
Kısrak Ma'a Tay	5
Erkek Tay	5
Bargir	5
Esb/At	1
Dölsüz Kısrak	2
Toplam	1353

Muharremşah karyesindeki hayvan varlığı, özellikle çeşitliliği açısından dikkat çekicidir. Küçükbaş hayvan kategorisinde ilk olarak karşımıza koyun çıkmaktadır. Sağman koyun 288 adet iken yoz koyun 427, kuzu ise sağman koyun ayarında yani 288 adettir. Ayrıca tahrir defterlerinde de gördüğümüz kovan varlığı 19. yüzyılda da devam etmektedir (34 adet).

Büyükbaş hayvan varlığı ise sağman inek 41, kısır inek 34, düve 19, tosun 6, dişi dana 1 ve öküz 69 adet şeklindedir. Bu kategoride değerlendirebileceğimiz bir diğer kalem manda ailesine aittir, sağman manda, manda danası, manda öküzü ve manda sıpası Muharremşah karyesinde mevcuttur. Hayvan varlığı içinde değerlendirebileceğimiz son kategori ise yük ve taşımacılıkta kullanılan hayvanlardır. Bu açıdan bakıldığında karyede en çok dişi merkep bulunmaktadır. Dişi merkebi, erkek merkeb, tay, bargir ve kısırak türü takip etmektedir.

Tablo 9: Muharremşah Karyesindeki Gelir Kaynağının Dağılımı

Gelir Kaynağı	Hasılat (Kuruş)
Mezru Tarla	82.649,00
Müstecir Tarla	17.308,50
Kiraya Verilen Tarla (Bedel-i İcar)	753,00
Müşterek Tarla	3.847,50
Bağ	42,50
Bostan	2.324,50
Afyon	2.452,00
Sağman İnek	2.255,00
Manda İnek	180,00
Sağman Manda	80,00
Sağman Koyun	4.300,00
Yoz Koyun	776,00
Kovan	211,00
Dişi Merkeb ma'a Sıpa	675,00
Kısırak ma'a Tay	500,00
Toplam	118.354,00
Temettuat	120.485,00

Hayvan ve arazi varlığı dikkate alındığında Muharremşah karyesinde en çok gelir elde edilen kalemler mezru tarla ve sağman koyundur. Buna göre Muharremşahlılar en çok mezru tarla başta olmak üzere ziraatten gelir elde etmektedirler. Hayvanlar içinde ise (yukarıda sayıları verilirken de fark edileceği üzere) en çok sağman koyun, dişi merkeb ve tay'dan gelir sağlamaktadırlar.

Tablodaki gelir kalemlerinin tamamı toplandığında ise Muharremşah karyesi sakinlerinin temettuatı 120.485,00 kuruştur.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde Uşak iline bağlı mahalle statüsünde olan Muharremşah'ın Osmanlı döneminde Uşak kazasına bağlı bir karye olarak sosyo-ekonomik ve nüfus yapısı 15. yüzyılın sonundan 19. yüzyılın sonuna dikey boyutta bütün olarak ele alınmıştır. Osmanlı dönemi arşiv belgelerindeki izler takip edilerek karyenin "Ulumağremşah"tan "Muharremşah"a doğru evrilişi ile birlikte sosyo-ekonomik durumu ve nüfus yapısındaki değişime tanık olunmuştur. Bu haliyle çalışmada Osmanlı'nın klasik döneminden Cumhuriyet'e kadar uzanan uzun bir süreçte karye sakinlerinin panoramik görüntüsünü ortaya çıkarmak mümkün olmuştur.

Bu perspektifle ele alındığında Osmanlı döneminde ilk olarak II. Bayezid dönemi tahririnde tesadüf edilen Muharremşah "Menteşe veled-i Minnet ve İlyas birader-i o ve Emirşah veled-i Mustafa ve Yunus azad-ı o ve Seydi veled-i Hamza ve Sultanşah veled-i Mustafa"nın müşterek olarak "be-nevbet" eştikleri bir tımar birimi iken 1520 tarihli ikinci tahririnde "Ahmed" isimli tek bir sipahinin tımarıdır. II. Bayezid dönemi defterinde karyede vergiye tabi 15 hane kayıtlı iken vergiye tabi ürünler olarak hinta/buğday, şair/arpa, alef, burçak, mercimek, nohud, bostan, bağ ve kovan varlığı mevcuttur. Müteakip ikinci tahrir ise 16. yüzyılın başlarına denk gelmektedir ki bu tahrirde vergiye tabi hane sayısı 10'dur. 17. yüzyıl ortalarında yapılan Avarız defterinde vergiye tabi 3 nefer reaya (0,75 avarız hanesi) ile sâdâtdan geçinen ve ellerinde temessükleri ve alâmetleri olan 3 neferan vardır. Muharremşah'ı takip ettiğimiz 19. yüzyıldaki ilk kayıt 1833 ve 1840 tarihleri arasındaki nüfus defteri, karyedeki haneleri, erkek nüfusu, aile adı ve unvanları, erkek nüfusun boy, sakal ve bıyık durumu, yaş ortalaması ile dağılımı ortaya koymaktadır. Bu nüfus tahririne göre Muharremşah'ta 3'ü misafir hane olmak üzere 116 kişi yaşamaktadır. 19. yüzyıla tanıklık eden ikinci kaynak olan ve yüzyıl ortalarına denk gelen 1844-45 tarihli temettuat defterinde ise vergi potansiyelleri tespit edilen 37 hane mevcuttur.

Nüfus tahririne göre toplam yaş ortalaması %21,65 olan Muharremşah sakinlerinin tipolojisi genel olarak orta boylu ter ve kara bıyıklı veya kır sakallı olan ve yaş ortalaması genç insanlardan meydana gelmektedir. Ayrıca karyede fiziki engeli bulunan kişilerin 4'ü total, 1'i tek gözlü/yekçeşm vardır. Muharremşah sakinlerinin büyük çoğunluğu hububat ekimi yapılan araziye sahip iken hububatın dışında bostan ve afyona ayrılan tarlalar ile çok az miktarda bağ da mevcuttur. Karyede yetiştirilen ürünler hinta (buğday), şair (arpa), bağ (üzüm), mısır, burçak, alef (yulaf), nohut, afyon, bostan ile karyedeki kovan ve küçükbaş hayvan varlığı klasik tahrirler döneminden 19. yüzyıla kadar devam etmiştir. Buna göre karyedeki iktisadî yapının bir temeli ziraat bir diğer temelini hayvancılık oluşturmaktadır. Muharremşah'taki hayvan varlığı, özellikle çeşitliliği açısından dikkat çekicidir. Hemen hemen her hanenin değişen miktarlarda küçükbaş ve büyükbaş hayvana sahip olduğu söylenebilir.

Kayıtlarda başlangıçta adı Mağremşa/Mağremşe ve Mağremşah'tan Muharremşah'a doğru evrilirken, sosyo-ekonomik yapısının çok da değişmediğini söyleyebiliriz. 15.yüzyılın sonundan itibaren 16. yüzyıl ve 19. yüzyılda karyede yoğun bir şekilde ziraat ve hayvancılık yapıldığını ifade edebiliriz. Bu haliyle bir Batı Anadolu karyesinde eski ve yenedünya düzeninde her ne olursa olsun, coğrafyanın ona sunduklarından çok da öteye geçilemediği görülmüştür.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

BOA, MAD 2498 Numaralı Kütahya Mufassal Avarız Defteri.

Hüdavendigar Vilayeti Salnameleri, H.1316/M.1898-1899 ve H.1325/M.1907-1908 tarihli.

Maliye Nezâreti Vâridât Temettuat Defterleri (ML.VRD.TMT.d.) 4487; 9465.

Meclis-i Vâlâ Defterleri (MVL.) 214/59.

Nüfus Defterleri (NFS.d.) 1645.

Sadâret Mektubî Kalemî Meclis-i Vâlâ Belgeleri (MKT.MVL.) 69/77.

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.) 45; 49.

Araştırma ve İnceleme Eserler

438 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530) I, (1993): Kütahya, Kara-Hisâr-i Sâhib, Sultan-önü, Hamîd ve Ankara Livaları, (Haz. Özkılınç A., Coşkun A., Çalık S., Karazeybek M., Sivridağ A., Yüzbaşıoğlu M.), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Adıyeye, N. (2000). Temettuat sayımları ve bu sayımları düzenleyen nizamname örnekleri. *OTAM*, 11, 769-823.

Aydın, M. (1990). Sultan II. Mahmud döneminde yapılan nüfus tahrirleri, *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri (28-30 Haziran 1989)* içinde (ss. 81-106). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Barkan, Ö. L. (1979). Avarız, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi içinde* (C II, ss.13-19). İstanbul:Milli Eğitim Basımevi.

Becerikli, S. (2012). *Temettuat defterlerine göre XIX. yüzyılda bursa şehri gayrimüslim mahallelerin iktisadi yapısı*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Çadırcı, M. (1997). *Tanzimat döneminde anadolu kentleri'nin sosyal ve ekonomik yapısı*. Ankara: TTK Basımevi.

Çelik, T. (2020). Uşak'tan derlenen efsaneler üzerine bir inceleme, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.

Darling, L. (1996). *Revenue-raising and legitimacy, tax collection and finance administration in the ottoman empire 1560-1660*. Leiden:Brill.

Demir, İ. (1999). Temettuat defterlerinin önemi ve hazırlanış sebepleri, *Osmanlı içinde* (C 6 ss. 315-321). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Güneş, M. (2014). Osmanlı dönemi nüfus sayımları ve bu sayımları içeren kayıtların tahlili. *Gazi Akademik Bakış*, 8(15), 221-240.

Güran, T. (2000). 19. yüzyıl temettuat tahrirleri. H. İnancık, Ş. Pamuk (Ed.), *Osmanlı devleti'nde bilgi ve istatistik*, Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.

https://www.facebook.com/groups/turankuyumcu?locale=tr_TR (Erişim tarihi: 12.04.2023)

İnalcık, H. (1959). Osmanlılarda raiyyet rüsûmu, *Belleten*, 23(92), 575-610.

İnalcık, H. (1985). Military and fiscal transformation in the ottoman empire, 1600-1700, *Studies in ottoman social and economic history*, V, London, 320-334.

İnalcık, H. (2000). *Osmanlı imparatorluğu'nun ekonomik ve sosyal tarihi 1300-1600*, Cilt 1, İstanbul: Eren Yayıncılık.

İnalcık, H. (2012). Tımar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde*, (C 41, ss 168-173). İstanbul: TDVİAM.

Karal, E. Z. (1943). *Osmanlı imparatorluğunda ilk nüfus sayımı 1831*. Ankara: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü.

- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı nüfusu 1830-1914*, (B. Tırnakçı, Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kütükoğlu, M. (1995). Osmanlı sosyal ve iktisâdî tarihi kaynaklarından temettü defterleri. *Bellekten*, LIX(225), 395-412.
- McGowan, B. (1981). Osmanlı avarız-nüzül teşekkülü 1600-1830, VIII. *Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Ekim 1976) Bildiriler* içinde (C 2, ss. 1327-1331). Ankara: TTK Basımevi.
- Öz, M. (2010). Tahrir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde, (C 39, ss 425-429). İstanbul: TDVİAM.
- Özdeğer, M. (2001). *15-16. yüzyıl arşiv kaynaklarına göre uşak kazasının sosyal ve ekonomik tarihi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özel, O. (1999). 17. yüzyıl osmanlı demografi ve iskan tarihi için önemli bir kaynak: ‘mufassal’ avarız defterleri, XII. *Türk Tarih Kongresi (12-16 Eylül 1994) Bildiriler* içinde (C III, ss. 735-743). Ankara: TTK Basımevi.
- Özel, O. (2000). Avarız ve cizye defterleri. H. İnancık, Ş. Pamuk (Ed.), *Osmanlı devleti’nde bilgi ve istatistik* içinde (ss. 33-50). Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*, (C III), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Sahillioğlu, H. (1991). Avarız, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (C 4, ss.108-109). İstanbul: TDVİAM.
- Sarıköse, B. (2008). *Osmanlı döneminde sille*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları* (1928). Ankara : Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti Nüfus Müdüriyet-i Umûmiyesi, (İstanbul : Hilâl Matbaası).